

ДРАГОЉУБ ДАНИЛОВИЋ
Гимназија Краљево
dragoljubdanilovic@yahoo.com

УДК 94:316.7(497.11)"1166/1371"
02(497.11)"1166/1371"

МИЛОЈЕ РАДОВИЋ
Дипл. библиотекар саветник, Краљево
radovic.miloje@gmail.com

БИБЛИОТЕКА – ПУТЕВИМА НЕМАЊИЋА

САЖЕТАК | Вишевековна традиција српског народа нераскидиво је везана за долине великих река, градове, жупе, манастире, лечилишта, читалишта, училишта и преписивачке школе. Долина реке Ибра исписана је најлепшим писменима и делима личности средњег века. Манастири Жича, Маглич, Студеница, Бањска и Грачаница, путања цивилизацијских путева којима су путовали Свети Сава, Стефан Првовенчани, Доментијан, Теодосије архиепископ Данило II. Њихова слова, њихове племените и уметнички извајане речи, њихова грандиозна дела говоре у прилог промишљеног стварања и неговања вредности највишег ранга. Сећање на богату прошлост чини да потомци буду поносни и да се увек враћају коренима, чувајући у ризницама, архивима и библиотекама културни идентитет непроцењиве вредности. Украсио је речима и књигама средњовековно доба наш први световни књижевник Стефан Првовенчани. Заједно са њим књиге су стварали и прекрасни монаси, монахиње и архиепископи, а потом их вредно преписивали манастирски писари. У времену од X до XV века фонд књижевних дела толико је увећан да је потоњим генерацијама било тешко само да га сачувају.

Многе су наше књиге спаљене, уништене и покрадене, највише у XX веку. Али је данашњим и будућим генерацијама остао један од најважнијих задатака, да сећањем на нашу стварну и написану прошлост, пренесе на своје потомке духовне вредности непроцењивог значаја за нашу и за светску историју књиге, писма и свеукупне културе сећања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | култура сећања, долина Ибра, манастири, библиотека

Савремена библиотека је установа која, поред нових библиотечких изазова и задатака, у својој свакодневној делатности баштини и негује оне првотне библиотечке послове и задатке које су успоставиле најстарије библиотеке. У том контексту посматран пројекат БИБЛИОТЕКА – ПУТЕВИМА НЕМАЊИЋА има за циљ да, библиотека, излазећи из свог простора, кориснике и некориснике својих услуга, поведе на места где су настајали: српска држава, књижевност, уметност, наука, просвета, право, здравство и наше прве библиотеке.¹

На данашњи велики празник за српски народ – *Краљевдан*, Свети краљ Стефан Првовенчани – монах Симон, сабира нас на посебан начин. Истовремено подсећамо се његове државничке и политичке мудрости, а још више његове особите ерудиције и учености. Први световни књижевник у средњем веку, завештао нам је поред *Хиландарске ѿовеље*, *Жишције Свештої Симеона Мироточивої*, *Повељу о ѿријашељству са Дубровчанима*, *Повељу манастиру Пресвеште Боїородице на Мљешу* и *две Жичке ѿовеље*.² Путовање чувеном долином краљева је и путовање кроз историју културе, духовног надахнућа и осећања припадности европским цивилизованим народима који су наше владаре морали да посматрају као својеврсне узор. Десет светитеља, краљ који је подигао четрдесет задужбина, краљ који је после битке код Велбужда одлучио да крунише победу у величанственом манастиру Високим Дечанима, цар који је објавио Законик на српскословенском језику, последњи Немањић који је саградио манастир Велике Метеоре у Грчкој. Краљице, кнегиње и царице, како се пева у Стихири српским светитељима, украсили су књигама, светим реликвијама и светим моштима наше трајање кроз векове. У највећој књиговезници протеклих векова повезане су књиге у непрегледне томове писане речи, да сведоче о најважнијем смислу историје – хришћанским подвизима и преношењу јеванђеоских истина.

Поред значајних и важних историјских догађаја, ово је изузетна могућност да учесници пројекта сазнају где су написане, а где се сада налазе неке изузетно важне књиге као што су: *Сѿугенички шѿишѿик*, *Номоканон* и многе друге богослужбене и стручне књиге важне,³ не само за нас, већ и за европско покретно

¹ Милош Благојевић, *Србија у доба Немањића: од кнежевине до царства: 1168–1371: илустрирована хроника* (Београд: Трајна радна заједница књижевника и књижевних преводаца „Вајат“: „Београд“, 1989); Стојан Новаковић, ур., *Законски сѿоменици срѿских држава средњеї века* (Београд: Српска краљевска академија, 1912).

² Драгољуб Павловић, прир., *Сѿарија јуѿословенска књижевностѿ* (Београд: Научна књига, 1971).

³ Доментијан, *Живошѿи Свештоїа Саве и Свештоїа Симеона* (Београд: Српска књижевна задруга, 1938).

културно наслеђе. Такође, на путевима Немањића настале су и прве, у то доба најсавременије, болнице.

Према расположивим научним сазнањима студеничка болница је пре осам стотина година била уређена по медицинским правилима и епидемиолошким мерама која се у великој мери примењују и данас.

А када је реч о правној науци, ако је посматрамо у данашњем односу према људским правима и слободама, путујући путевима Немањића, корисници и некорисници библиотечких услуга ће се уверити да је правна наука овде седамдесет година пре *Magna carta libertatum* (Велика повеља слобода) имала веома прецизно нормативно уређена, данашњим речником казано, правила о људским правима и слободама.

Архиепископ Данило II, један од најобразованијих Срба у средњем веку, у граду Магличу чувао је ризнице српских манастира који су често били на мети страних нападача. Његов обимни књижевни рад „Животи краљева и архиепископа српских“⁴ постао је драгоцен вредност свих библиотека. Настављачи великог архиепископа наставили су дело свог учитеља и тако створили „Данилов зборник“, који представља књижевно дело од посебног значаја.

Српски народ је у средњовековном периоду био „народ књиге“. На српскословенском језику настала су монументална дела као што је *Мирослављево јеванђеље*, *Номоканон*, *Жиџије Свѣтѡї Симеона Мирѡчивої*, *Жиџије Свѣтѡї Саве*, *Похвала кнезу Лазару*, *Слово љубве и Жиџије десѡѡа Сѣефана Лазаревића*. Негујући културу сећања библиотека ће на ово путовање свакако поћи из Жиче, а ту ће и довршити путовање ПУТЕВИМА НЕМАЊИЋА. Жича је, да подсетимо, поред свих познатих историјских чињеница, била и остала место где су писане важне књиге, где су постојале библиотеке и где су донете најважније државне одлуке у доба Немањића. Стефан Првовенчани је 1221. године крунисан од стране Светог Саве, а Жича је постала место државно-црквеног сабора од највећег значаја. У Жичи су се одржавали и други важни сабори, а манастир је постао место крунисања. Можемо само да претпоставимо колико је у манастиру било вредних писарских руку које су стварале књижевна дела. Али, треба имати о виду да је Жича страдала, рушена и паљена седамнаест пута. Њено прво страдање почело је у доба Немањића, настављено у доба османске владавине, али је најтеже било у двадесетом веку. У исти дан када је страдала и наша Народна библиотека Србије, страдала је и Жича, али њено страдање је настављено и у октобру пре

---

⁴ Архиепископ Данило II, *Животи краљева и архиепископа српских* (У Загребу: У Светозара Галца у ком., 1866).

осамдесет година. Она је запаљена, гађана је тенковима. Тада је нестала и библиотека Светог Николаја Велимировића која је бројала око 57 000 књига, а владика Николај одведен је у заробљеништво.

Путевима Немањића, овако путујући, стижемо до данашњих дана. Тако је једино могуће заокружити ову причу која за циљ има да, поред културе сећања, укаже на одувек важну улогу библиотеке као установе од посебног друштвеног интереса, односно од животне важности за друштвену заједницу, како у доба Немањића, тако и данас. Библиотека тада и библиотека данас није само подршка просвети и науци, она је место где се спајају сви путеви културе и науке, а њено пажљиво систематизовано знање постаје и остаје доступно њеним корисницима, али и целом свету.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Благојевић, Милош. *Србија у доба Немањића: од кнежевине до царства: 1168-1371: илустрирана хроника*. Београд: Трајна радна заједница књижевника и књижевних преводилаца „Вајат“: „Београд“, 1989.

Васић, Милоје. *Жича и Лазарица: студије из српске уметности средњег века*. Београд: Издавачка књижевница Геце Кона, 1928.

Византијски извори за историју народа Југославије. Том VI. Београд: Византолошки институт Српске академије наука и уметности, 1971.

Даниловић, Драгољуб. *Манастир Жича: Центар Архиепископије, Епархије и сабора у средњем веку*. Краљево: Историјски архив, 2017.

Даниловић, Драгољуб и Гордана Гаврић. *Жичка епархија: осам векова светосавској континуитету: историја, манастири, цркве*. Краљево: Православна епархија жичка, 2019.

Данило II, архиепископ. *Животи краљева и архиепископа српских*. У Загребу: У Светозара Галца у ком., 1866.

Дероко, Александар. *Средњовековни трагови у Србији, Црној Гори и Македонији*. Београд: 1950.

Доментијан. *Животи Светиога Саве и Светиога Симеона*. Београд: Српска књижевна задруга, 1938.

Зборник Констјантина Јиречека. I. Београд: Научно дело, 1950.

Новаковић, Стојан, ур. *Законски синоменици српских држава средњег века*. Београд: Српска краљевска академија, 1912.

Павловић, Драгољуб, прир. *Сџарија југословенска књижевност*. Београд: Научна књига, 1971.

Стојановић, Љубомир. *Сџари српски записи и наџиси. Књ. I-IV*. Београд: Српска краљевска академија: 1902-1906.

DRAGOLJUB DANILOVIĆ
Grammar School Kraljevo
dragoljubdanilovic@yahoo.com
MILOJE RADOVIĆ
Certified Library Consultant, Kraljevo
radovic.miloje@gmail.com

LIBRARY – VIA THE PATHS OF THE NEMANJIC DYNASTY

SUMMARY | The centuries-long tradition of Serbian people is inextricably tied to the valleys of large rivers, župas, monasteries, resorts, reading rooms, phrontisteries, and transcription schools. The valley of the river Ibar has been embellished by the most beautiful scriptures and characters of the Middle Ages. The monastery Žiča, Maglič, Studenica, Banjska, and Gračanica, the pathway of civilizational roads which were treaded by Saint Sava, Stefan the First-Crowned, Domentijan, Teodosije, the archbishop Danilo II. Their glory, their noble and artistically shaped words, and their splendid works speak to the thoughtful creation and nurturing of the highest of values. The memory of a rich past makes the descendants proud and invites them to return to their roots by preserving the invaluable cultural identity in treasuries, archives, and libraries. By words and books has our first worldly writer Stefan the First-Crowned embellished the Middle Ages. Together with him did magnificent monks, sisters, and archbishops create books, which were then copied laboriously by monasterial scribes. Between the 10th and 15th century, the collection of literary works had been enlarged so much so that the following generations found it hard just to preserve it.

Many a Serbian book has been burnt, destroyed, and stolen, mostly in the 20th century. Yet today's generations are left with one of the most important of tasks - to pass to their descendants through the memory of our real and written past the spiritual values of priceless importance for both our history and the world history of books, letters, and the whole culture of remembrance.

KEY WORDS | the culture of remembrance, the valley of Ibar, monasteries, library

ДРАГОЛЮБ ДАНИЛОВИЧ
Гимназия Кралево
dragoljubdanilovic@yahoo.com
МИЛОЕ РАДОВИЧ
Дипломированный библиотекарь, советник, Кралево
radovic.miloje@gmail.com

БИБЛИОТЕКА НА ПУТИ НЕМАНИЧЕЙ

РЕЗЮМЕ | Многовековые традиции сербского народа неразрывно связаны с долинами великих рек, городами, виноградным краем, монастырями, лечебными курортами, читальными залами, училищами и мастерскими письма. Долина реки Ибар оберегает священные писания и произведения средневековой литературы. Монастыри Жича, Маглич, Студеница, Баньска и Грачаница – это пути цивилизаций, пройденные Святым Саввой, Стефаном Первовенчанным, Доментианом, Теодосием, архиепископом Данилом II. Их речь, их благородные, памятные и благие помыслы, их грандиозная работа говорят в пользу продуманного создания и лелеяния нравственных ценностей самого высокого уровня. Их потомки помнят и гордятся богатым прошлым и всегда возвращаются к своим корням, храня бесценную культурную самобытность в сокровищницах, архивах и библиотеках. Наш первый светский писатель периода средневековья, Стефан Первовенчанный внес огромный вклад в развитие литературы. Вместе с ним книги создавали прекрасные монахи, монахини и архиепископы, а затем их старательно переписывали монастырские писцы. В период с X по XV века фонд литературных произведений настолько увеличился, что последующим поколениям нужно было заботиться только о его сохранении.

Многие из наших книг были сожжены, уничтожены и украдены, в основном в 20 веке. Но одной из важнейших задач для нынешнего и будущих поколений является передать нашим потомкам наше прошлое в словах и на бумаге, духовные ценности, имеющие неопределимое значение для нашей и мировой истории, книги, письма и народную культурную память.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | культурная память, долина Ибра, монастыри, библиотека